

MARTIN HÖGSTRÖM

OM ARIJANA KAJFES

OCCULAR WITNESS

(GLÄNTA PRODUKTION, 2005)

I boken *Occular witness* av konstnären Arijana Kajfes växlas texter som handlar om minne, struktur, fotoner, energi, ljus, förvrängning, tid mm med grafer, pedagogiska figurer och illustrationer med titlar som "the photoreceptors", "levels of light emission", "the order of supervision", "remote sensing", "the four units of receptivity" (perception, sensation, intuition, conception), "the quadrant", "the plane of incidence", "optical machines" och insprängda citatfragment från konstnärer, författare och filosofer som Sigmund Freud ("everything that can become an object of internal perception is virtual, like the image in the telescope produced by the crossing of light rays"), Henri Bergson ("the signal shrinks as the memory grows"), Pjotr Uspenskij ("We cannot percieve things as images outside of the categories of space and time, but we constantly think of them outside of space and and time"), Georges Bataille, Kasimir Malevitj, René Descartes, Albert Einstein m fl. På olika sätt och med olika röster behandlas seendets aspekter samt värld kontra subjekt.

Mitt på och genom hela boken har ett hål stansats. Skoningslöst borrar det sig genom illustrationer och text, ibland kongenialt, ibland som ett sabotage mot läsningen. Bokens olika delar binds samman genom detta gemensamma sår och fysiska negation vilken hela tiden påminner läsaren/betraktaren om bokens materialitet, tinget som inte bara avgränsas i sin periferi utan även i sitt centrum.

Hålet är placerat i bokens geometriska mitt och inte i dess optiska mitt, vilket leder till att det, trots att det faktiskt – matematiskt sett – är placerat i mitten, inte ser ut att vara placerat i mitten. Det ser ut att sitta för långt ned. De optiska lagarna följer inte de geometriska. Den geometriska kompositionens centrering och symmetri möter inte ögats vilja till harmoni. Hålet i boken blir aldrig ett hål för blicken. Hur man än vrider och vänder på boken sitter hålet för långt ned på ytan. Det sitter och skaver på omslaget och på bokens alla sidor, i en asymmetrisk nollpunkt.

Occular witness utgör ett konstnärligt forskningsprojekt som i sin helhet, förutom boken, består av en

utställning i form av en installation eller ett "laboratorium" som visades på Färgfabriken under 2004, samt ett seminarium. Arijana Kajfes forskar i vad ljus är och består av genom att utgå från ljusets fysikaliska egenskaper (våg, partikel och energimängd) inom ramen för en större undersökning av vad information egentligen kan sägas vara. På utställningens hemsida står att läsa att ljus, enligt Arijana Kaifes, "kan ses som ett tillstånd innan eller bortom språket: ett obearbetat material innan det når ögat och därmed struktureras och tolkas." Eller som det heter i boken "ljus är innan betydelsen blir till."

Utställningen utgör i en bemärkelse det hål som stansats genom hela boken. Den är den del av projektet som inte syns i boken men som ändå utgör ett nav, den andra praktiken i det konstnärliga och vetenskapliga arbetet. Hålet kan även ses som en metafor för det kompletterande i samarbetsprojektet – den blinda punkten inför en främmande position, roll eller en okunskap – det vetenskapliga i det konstnärliga och tvärtom, men även för positionen inför en egen utsaga eller ett eget utfört konstnärligt eller vetenskapligt arbete.

Ett svart vaxduksomslag. Boken ser ut som en liten svart låda. Vita sidor, vänstersidorna är tomma – endast högersidorna utnyttjas för information. Typsnittet som valts är Helvetica – ett typsnitt som tecknats enligt matematiska kriterier hellre än optiska, och som dessutom är så vanligt att det konventionsmässigt sett (dock inte ur läsighetssynpunkt) är att betrakta som genomskinligt. Illustrationerna och graferna fungerar enligt samma modell. Manéret är enkelt och pedagogiskt – "objektivt". Men här finns en ironisk distans inför detta "objektivas" anspråk. Den grafiska stilen blir till en estetisk förhöjning, en medvetandegöring av den egna blicken, snarare än till ett pedagogiskt medel för en genomskinligt levererad kunskap.

Texterna och graferna i *Occular Witness* fungerar likt prisma. Tagna ur större, mer utförliga – fördjupade – sammanhang får de en "ljusbrytande" funktion. De reflekterar information ur ett större flöde, själva som fenomen, uppenbarelse; det kan inte här vara meningen att jag till fullo ska begripa hur seendet fungerar men det är som om citaten, fragmenten, illustrationerna ändå berättar något mer om seendet än vad själva den information som kommuniceras egentligen förmedlar – bokens delar *strålar*. Boken framhäver tidsrymden där begrepp så väl som grafer tryckta i svart

och rött på de vita sidorna omedelbart möter ögat (innan de når språket?). En "ytlig" undersökning i seendets förhållande till konceptualisering i en praktik där hålet i bokens mitt, ljusets baksida (mörkret), tycks suga upp resten av fragmentens kroppar; allt det som boken lutar sig mot begreppsligt och kunskapsmässigt men som inte står utskrivet försvinner ned i detta hål och blir till en latent del av själva boken – bokens information strålar ur det svarta hål mitt i boken som resten av projektet *Occular witness* utgör; helheten genomborrar delen (boken) i dess fysiska avslutning.

Boken avslutas med en diskussion mellan Gunnar Olsson, professor emeritus i kulturgeografi på Uppsala Universitet, och Arijana Kajfes. Olsson kommenterar och ställer frågor utifrån det latinska ordet för karta, *mappa*, som även kan översättas till tyg eller näsduk och som pekar på kartans materialitet. Samtalet rör sig kring seendet och jagets position inför det skapade konstverket genom engelskans homofona "eye" och "I" samt "c" och "see" mot självporträttet och med referenser till Marcel Duchamp. Bland annat diskuteras titeln (som alluderar till "Ocultist Witnesses", i Marcel Duchamps bok *The Large Glass*) vilken dels anspelar på "ocular" som har med seendet att göra och dels på "the occult", det ockulta, eller "occulted" som syftar på att något dolts eller täckts och som inte är synligt. Titelns båda c:n blir betydelsefulla. Kajfes talar om "the third C" där de dubblerade konsonanterna möts, och om att ett seende kan uppstå där i tomrummet, eller tystnaden mellan dessa båda c:n som kan sägas representera seendets två delar, där ögat är den ena och där det andra inte nödvändigtvis, enligt Kajfes, har med hjärnan att göra.